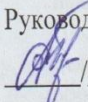

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
Ак-Тальская средняя общеобразовательная школа
Чеди-Хольского кожууна Республики Тыва

«Рассмотрено»

Руководитель ШМО

 /Ондар А.Ш./

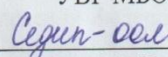
Приказ № 47/8 от

31.08.2023 г.

«Согласовано»

Заместитель директора по

УВР МБОУ СОШ с. Ак-Тал

 /Седип-оол Ч.В.

Приказ №47/8 от 31.08.2023 г.

«Утверждено»

Директор МБОУ СОШ

с. Ак-Тал

 /Сотпа У.Д./

Приказ № 47/8

от 31.08.2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по внеурочной деятельности

"Улусчу ужурлар"

для обучающихся 8 класса

Всего часов в год - 34 ч.

Всего часов в неделю - 1 ч

с. Ак-Тал 2023 г.

Тайылбыр бижик

8-ки класска ажылчын программаны 2002 чылда Г.Д.Сундуйннун редакторлааны «Тыва чоннун бурунгу ужурларын болгаш чанчылдарын ооредилгенин программазы» деп чижек программага даянып тургускан. Ажылчын программанын кол сорулгазы Тыва Республиканын кол ниити ооредилгезинин школага улусчу ужурларталазы биле куруне стандартын кууседири болур.

Школага улусчу ужурлар ооредилгезинин сорулгалары болгаш кылыр ажылдары:

Тыва чоннун чаагай чанчылдары болгаш сорулгалары – национал кезээнин чарылбас кезээ болур. Тыва чоннун бо соолгу чылдарда уттундуруп бар чыткан чаагай чанчылдарын база езулалдарын база катап тургузуп, оларны аныак оскенге кижизидер чорук каажыглап нептередири – хуннун чугула айтырыглары бооп турар.

Чанчылдар болгаш езулалдар ол дээрге улустун тоогу болгаш культура талазы биле унелиг чуул – дур, салгалдан салгалче улуглардан бичиилерже дамчып келген. Тыва улус «Кижидилгеге чонну чаагай чанчылдарын амгы уенин байдалы биле дууштур ажыглап ооренири канчаар – даа аажок чугула.

Удусчу ужурлар школанын ооредилге кижизидилгелиг ажылынын кол ундезинин тургузуп, ниити ооредилге системазында чаа угланышкын, тускай эртем бооп турар. Чоннун чаагай чанчылдары, сагылга езулалдары, ужурлары улусчу педагогиканын кол озээн тургузуп турар, Улусчу педагогиканын идеялары, байлак дуржулгазы болгаш

Аргалары чугле школада башкылаашкындан ажыглаттынып турар эвес, а ог – буле кижизидилгезинде, ада-иелер ортузунда нептерээн.

Улусчу ужурлар дээрге ог – буленин, торел – болук улустун болгаш чоннун уруглар кижизидилгезинин дуржулгазы, а этнопедагогика ону шинчилээр эртем. Оон кол сорулгазы – улусчу педагогиканын ужур – утказын, аргаларын шингээдири, оон депшилгелиг аргаларны ооредилге кижизидилге ажылынга таарыштыр ажыглаары.

Аныак салгалга торээн чоннунун депшилгелиг дуржулганын дамчыдары, ону шингээтирери кандыг даа куруненин ыдыктыг хулээлгези. Кандыг – даа чон тускай психологиялыг, бодунун амыдыралынга дуушкен ажыл – агыйлыг, ужурларлыг, езулалдарлыг. Тыва чон боду уруглар кижизидер арга – хоргалыг, улегер чижектерлиг, педагогиктиг культуралыг.

Улусчу ужурлар – амыдырал эртеми – дыр. Ол ал бодувус, ог – булевис, аал – коданывыс, доргул – тореливис, чер – чуртувус, ажыл – агыйывыс, культуравыс, бойдус болгаш улусчу ужурлар, тыва кижинин бойдуска хамаарылгазын, а кол – ла чуул мозу – шыннывыс дугайында эртеми вис – тир. Амгы болгаш келир уенин салгалын будустуг мозузун хевирлеп буянныг ажыл – ишти хевирлеп ооредир ужурлуг бис.

Улусчу ужурларны тускай курс (ооредилге эртеми) кылдыр ооредири дээрге – ле национал чанчылдарны ханылады коору ол.

Кижидилгеге – педагогиктиг культуранын херелекчизи, эдилекчизи, тургузукчузу, кадалакчызы, нептередикчизи.

ПРОБЛЕМАЗЫ :ог – буле, доргул – торел хырылзаалары, ундезин ажыл – агый, торээн чер – чурт дугайында айтырыглар этикет, бойдус ужурлары, кижинин тура – соруу, сагыш- сеткили, оске чоннарнын культуразы.

СОРУЛGAZY: - ада –огбелеривистин бурунгу ужурлар дугайында билигни уругларга чедирери

- амгы болгаш келир уенин салгалынын будуштуг мозузун хевирлээри
- уругларны ужур сагыыр толептиг кижирлер кылдыр кижизидери ;
- уругларнын чогаадыкчы шинээн сайзырадыры;
- уругларнын аналитиктиг болгаш кара угаан – биле бодаар шыннарларын сайзырадыры;

УЛУСЧУ УЖУРЛАР ЭРТЕМИН ООРЕНИРИНИН ФКОСнегелделери биле туннелдери сагып

Бот – тускайлан туннелдер

- 1) Тыва улустун чаагай чанчылдарында тыва чоннун бурунгу ужурларын унелеп сагып езулалдарны амыдыралга хун буру боттандырып, ужур дузалыын билири
- 2) Оореникчилернин узел – бодалын бот- тодарадып, бот - сайзырадып , бот – угаап билиринче ооренип эрткен тыва улустун ужурларын унелеп , амгы амыдырал – биле холбап ооредиринин чугулазын,чаа билиглер шингээдип алырын медеpелдии – биле угаап билиринче, кожа- хелбээ чоннарнын езу- чанчылдарын билири эргежок чугула.

Метапредметтиг туннелдер

- 1) Оореникчилерге тыва чоннун бурунгу ужурларын оске кожа – хелбээ чоннун бурунгу ужурлары – биле деннеп ооредиринче, оорениринин бот- тускайлан коммуникативтиг (харылзаа тудуп,чугаалажыр билиглернин) регулятивтиг (бот угланыышкынныг)чаа билиг алырынын аргаларын шингээттиpеринче угланган болур
- 2) Ооредилгени тарадып турар янзы – буру унген достерден интернет четкизи,словарьлар, МИЧ, ооредилгеге ажыглаар дискилер) ооредилге материалдарын тып билири.

Предметтиг туннелдер

Тыва улустун кижиге хамаарышкан бурунгу ужурларын бурунгу огбелеривистин амгы салгалга чагыгларынын куда езулалынын торел кижилерни хундулээр езулалдарнын , тос ужурларынын, тос дагылгаларынын, дойлар болгаш ыдыктарынын, шагаа, ойтулааш дугайында билиишкиннерни, эртемнин спецификазын медеpеп билиринче,чаа билиглерни чедип алырынын янзы– буру аргаларын шингээдиринче угланган болур.

8 класс программынын тургузуу

«Тыва чоннун бурунгу ужурлары»

М.Б.Кенин- Лопсан эртемден – этнограф «Бурунгу ог белеривистин амгы салгалга чагыглары», «Куда езулалы», «Ог дугайында», «Торел кижилерни хундулээр езулалдар», «Бурунгу чудулгелер», «Тос ужурлар», «Тос дагылгалар», «Дойлар болгаш ыдыктар», «Чувени камнаары», «Шагаа», «Ойтулааш»

Ооредилге – тематиктиг планы

8 класс – 34 шак

№	Кичээлдинтемазы	Ниитишагы	План езугаар	Хереккырындаэрткенуези
1	Киирилде кичээл	1		
2	Бурунгу огбелеривистин амгы салгалгачагыглары	6		
3	Куда езулалы	1		
4	Ог дугайында	1		
5	Торел кижилерни хундулээр езулалдар	1		
6	Бурунгу чудулгелер	5		
7	Тос ужурлар	5		
8	Тос дагылгалар	5		
9	Дойлар болгаш ыдыктар	3		
10	Чувени камнаары	2		
11	Шагаа	2		
12	Ойтулааш	1		
13	Туннел кичээл	1		
14	Шупту	34		